

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

БОРДЮЖА ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

**СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Спеціальність: 074 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

Миколаїв – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження пояснюється швидким розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, а також процесом глобалізації, що прискорили динаміку соціально-економічного розвитку та радикальним чином позначилися на виборі методів (способів) державного управління. На зміну традиційно ієрархічним, авторитарним моделям управління активним попитом користується нова модель державного управління, заснована на соціальному діалозі.

Сутність проблеми дослідження полягає у пошуку компромісного рішення, яке б задовольняло потреби різних суб'єктів соціально-економічної та соціально-трудової сфери. Саме тому дослідження соціального діалогу необхідне для розвитку національної соціально орієнтованої ринкової економіки держави та досягнення соціального добробуту її громадян.

Позитивний та ефективний досвід провідних європейських країн доводить важливе значення інституту соціального діалогу в державному управлінні. Сьогодні за умов кризового стану країни, дослідження необхідне саме для визначення особливостей європейського розвитку соціального діалогу в контексті перспективи розвитку соціального діалогу в Україні.

Політологічний аналіз становлення, функціонування та розвитку соціального діалогу в контексті взаємодії громадянського суспільства і держави здійснили такі вітчизняні вчені як Н. Громадська, В. Давиденко та ін. Значна увага дослідженню соціального діалогу як інституту державного управління приділялася такими науковцями як О. Петрос, Н. Діденка, А. Калини, М. Міщука, О. Зеленко, О. Трюхана та ін. Важливий внесок у дослідження розвитку інституту професійних спілок зробили М. Іванов, Г. Осовий та ін.

За основу дослідження бралися першоджерела міжнародно-правових актів Організації Об'єднаних Націй, Міжнародної організації праці, Ради Європи, Європейського Союзу, а також вітчизняного законодавства, зокрема

це закони України, постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України, розпорядження голови Миколаївської обласної державної адміністрації тощо.

Мета і завдання дослідження. Мета даної роботи полягає у виявленні сутності та практичного значення соціального діалогу як інституту державного управління.

Досягнення мети передбачало вирішення наступних завдань:

- визначити сутність і роль соціального діалогу в державному управлінні;
- вивчити особливості еволюції ідеї соціального діалогу та його сучасні концептуальні засади;
- з'ясувати місце та роль міжнародних стандартів соціального діалогу;
- розглянути моделі соціального діалогу в державному управлінні держав-членів ЄС;
- розкрити зміст інституціонального забезпечення розвитку соціального діалогу в державному управлінні;
- сформулювати напрями реформування вітчизняної моделі соціального діалогу як інструмента підвищення довіри громадян до органів державної влади.

Об'єктом дослідження є соціальний діалог як суспільне явище.

Предмет дослідження є тенденції та перспективи розвитку соціального діалогу у державному управлінні.

Методи дослідження. В основі магістерського дослідження використовувалися низка загальнонаукових дослідницьких методів, які пов'язані з характером мети дослідження і вирішення поставлених завдань:

- системний аналіз, що дав можливість простежити багатогранну структуру інституту соціального діалогу, з'ясувати його сутність і роль в державному управлінні;
- діалектичний, історичний та структурно-функціональний методи дозволили простежити динаміку еволюції інституту соціального діалогу в

державному управлінні;

- метод узагальнення дозволив з'ясувати сутність нормативно-правових документів у контексті сучасних політичних процесів;

- компаративний та порівняльно-історичний методи, використання яких дозволило визначити особливості інституціоналізації соціального діалогу як в країнах ЄС, так і в Україні.

Поєднання наукових підходів і методів, що використовувались у ході цього дослідження забезпечило сформувані відповідні висновки.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що здійснене комплексне дослідження соціального діалогу як інституту державного управління в умовах сучасної демократії, а також виявлені фактори, що негативно впливають на реалізацію такого суспільного інституту.

вперше:

- проведений аналіз інституту соціального діалогу як основного механізму ефективного державного управління в умовах євроінтеграції;

набули подальшого розвитку:

- тенденції, пов'язані з розвитком інституту соціального діалогу в державному управлінні України, як інструмента демократії, що створює умови, в яких громадяни країни мають можливість забезпечити гідне життя громадянам країни;

- пропозиції щодо напрямків реформування деяких норм законодавства з метою удосконалення інституту соціального діалогу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у ньому основні положення можуть бути використані у подальших дослідженнях інституту соціального діалогу в Україні, під час розроблення Концепції соціального діалогу в державному управлінні, практичній діяльності відповідних підрозділів управлінь праці та зайнятості органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі для підготовки з дисциплін «Соціальний діалог»,

«Соціальна політика». Результати дослідження також можуть бути використані політиками, державними службовцями, профспілками, роботодавцями в процесі організації соціального діалогу в Україні.

Апробація результатів роботи. Основні ідеї концепції соціального діалогу в державному управлінні були опубліковані в збірнику XXV Міжнародної науково-практичної Інтернет - конференції «Наукові підсумки 2018 року».

Структура магістерської роботи обумовлена метою, завданнями і логікою дослідження і складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. До тексту додано список використаних джерел (71 найменування). Загальний обсяг роботи становить 106 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 97 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та основні завдання, об'єкт і предмет, розкрито методи дослідження, висвітлено наукову новизну і практичне значення виконаної роботи. Наведено результати апробації основних положення.

У **першому розділі** *«Теоретичні основи дослідження соціального діалогу в державному управлінні»* охарактеризовано сутність і роль соціального діалогу в державному управлінні, визначено особливості еволюції та сучасні концептуальні засади соціального діалогу.

Підрозділ 1.1. «Сутність і роль соціального діалогу в державному управлінні» присвячений аналізу стану наукового дослідження поняття та сутності, функції соціального діалогу. Охарактеризовано зміст структури системи соціального діалогу в державному управлінні.

Зокрема аналіз наукової літератури дає можливість сформулювати поняття соціального діалогу, як узгодження інтересів соціальних партнерів та базується на інформуванні кожної зі сторін про свої наміри та можливості, на

ретельному відборі аналітичної інформації, наданої експертами незалежних партнерів, а також на мотивації своїх позицій, доводів, очікувань.

Встановлено, що соціальний діалог є необхідним інститутом у суспільному житті кожної держави, яка прагне створити умови для гідного життя її народу. В ході дослідження було доведено дієвість використання змісту соціального діалогу для врегулювання суспільних та державних інтересів.

На даний час соціальний діалог в державному управлінні можна виразити як систему відносин, де кожен суб'єкт цих правовідносин є цілком і повністю залежним один від одного в такій взаємодії і саме в цій співпраці досягаються взаємовигідні для всіх сторін умови.

Доведено, що система соціального діалогу має великий потенціал для удосконалення практики державного управління та необхідною умовою впровадження ефективних реформ в державі, подолання кризових явищ та стабілізації суспільних відносин.

У підрозділі 1.2. «Еволюція ідеї соціального діалогу та його сучасні концептуальні засади» показано історичний огляд виникнення та розвитку соціального діалогу як суспільного інституту в державному управлінні.

З'ясовано, що еволюція ідеї соціального діалогу розвивалися в різних формах. Таким чином, юридична природа інституту соціального діалогу не завжди була чітко визначена науковцями і у процесі свого розвитку він мав різні назви, зокрема: «солідарність», «соціальна гармонія», «колективний договір», «виробнича демократія», «соціальне партнерство» тощо.

Революційні методи вирішення суперечностей між власником і робітником не сприяють забезпеченню соціальної стабільності та регулювання соціально-трудових відносин в країні. Історично показано, що цивілізований шлях вирішення суперечностей виявився продуктивним. Виникнення ідеї соціального діалогу став одним з головних чинників розвитку громадянського суспільства і запобігання суспільним конфліктам.

Другий розділ *«Міжнародний досвід організації та використання соціального діалогу як інституту державного управління»* присвячений визначенню місця та ролі міжнародних стандартів в системі соціального діалогу державного управління та аналізу існуючих моделей соціального діалогу в державному управлінні держав-членів ЄС.

У підрозділі 2.1. *«Міжнародні стандарти соціального діалогу»* визначено, що міжнародні стандарти – це нормативно правові акти міжнародних організацій. Це втілення найбільшого досвіду правового регулювання трудових відносин, і є незаперечною умовою розвитку й удосконалення будь-якої національної правової системи.

Аналіз міжнародних документів свідчить про те, що зміст міжнародних стандартів у сфері соціального діалогу відображають найбільш цінні положення та відтворюють кращий досвід у національних системах багатьох країн на основі узгодження різних думок і підходів, різнорідних політичних сил та інтересів, знаходження компромісних юридичних рішень.

У підрозділі 2.2. *«Моделі соціального діалогу в державному управлінні держав-членів ЄС»* показано досвід зарубіжних країн з питань ведення соціального діалогу.

Аналіз особливості моделей соціального діалогу в країнах ЄС був спрямований на виявлення позитивного та ефективного досвіду розвитку соціального діалогу в державному управлінні.

Здійснений аналіз доводить, що моделі соціального діалогу є результатом багаторічного розвитку і визначаються історичними, соціально-економічними, політичними та іншими особливостями країн.

До уваги бралася найбільш розширена класифікація моделей соціального діалогу, зокрема: за рівнем ведення колективних переговорів; роллю й місцем владних структур, органів державного управління в діалозі; за рівнем участі працівників в управлінні підприємством, організацією; характером взаємодії профспілок з інститутами державної влади, місцевого самоврядування.

Вивчено досвід таких країн, як: Франції, Німеччини, Швеції, Бельгії та Канади.

У третьому розділі *«Особливості розвитку інституту соціального діалогу в системі державного управління України»* обґрунтовані правові основи інституціонального забезпечення розвитку соціального діалогу в державному управлінні та напрямки модернізації вітчизняної моделі соціального діалогу як інструмента підвищення довіри громадян до органів державної влади.

У підрозділі 3.1. «Інституціональне забезпечення розвитку соціального діалогу в державному управлінні» визначено, що нормативно-правову основу розвитку соціального діалогу в державному управлінні закладено в Конституції, Кодексі законів про працю України й Законах України: «Про соціальний діалог в Україні», «Про колективні договори і угоди», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та ін.

Незважаючи на сформовану значну нормативну базу та закріплення гарантій широких прав і повноважень працівників, головними проблемами залишається ґрунтовне доопрацювання законодавства в Україні. Зокрема, це стосується формування механізмів реалізації соціального партнерства та деяких інших положень, які могли б надійно гарантувати безпеку та можливість втілення в життя всіх прав працівників.

У роботі з'ясовано, що якими питаннями контролю за розвитком соціального діалогу в межах Миколаївської області займається структурний підрозділ Миколаївської обласної державної адміністрації.

У підрозділі 3.2. «Напрями реформування вітчизняної моделі соціального діалогу як інструмента підвищення довіри громадян до органів державної влади» показано, що сучасний кризовий стан соціально-трудової та соціально-економічної сфери в Україні надає підстави для висновку про неефективність чинної моделі соціального діалогу, яка не має необхідних організаційних, інституційних та нормативно-правових ресурсів для того,

щоб бути дієвим інструментом виходу країни з цієї кризи та забезпечення гідного життя громадян.

Аналіз сучасної ситуації в державі дав можливість виявити основні проблеми розвитку соціально-трудових відносин в Україні, які потребують негайного свого вирішення, зокрема – це низькі соціальні стандарти; низький рівень заробітної плати, пенсій, соціальних виплат; значна диференціація доходів населення за регіонами; високий рівень безробіття; неповний рівень охоплення працівників колективними договорами; слабкий рівень розвитку профспілок; порушення трудового законодавства роботодавцями щодо працевлаштування, умов праці, звільнення тощо.

У дослідженні запропоновані основні напрямки державного регулювання соціально-трудових відносин.

ВИСНОВКИ

Відповідно до визначених у магістерській роботі мети і завдань отримані результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо сутності соціального діалогу, як інструмента підвищення довіри громадян до органів державної влади в умовах розвитку євроінтеграційного суспільства в Україні. В узагальненому вигляді вони зводяться до таких теоретичних і практичних висновків:

1. Дослідження сутності та ролі інституту соціального діалогу в державному управлінні показало чимало переваг соціального діалогу, зокрема це є впровадження ефективних реформ в державі, удосконалення ефективних важелів державного управління, подолання кризових явищ та стабілізації суспільних відносин. Установлено, що інститут соціального діалогу в державному управлінні є процесом і засобом узгодження інтересів між різними зацікавленими групами, головними з яких є працівники, роботодавці та держава. Особливістю цього інституту є багаторівневість, що передбачає можливість узгоджувати інтереси соціальних груп на рівні країни, регіону або окремих підприємств та головним результатом вирішити

важливі завдання у сфері соціально-трудових та соціально-економічних відносин. Система соціального діалогу за умови його активного функціонування має великий потенціал щодо підвищення економічного прогресу та заохочення ефективного управління на різних його рівнях.

2. Головним завданням всіх історичних епох еволюції соціального діалогу було вирішення соціально-трудових та соціально-економічних суперечок у взаємодії держави й суспільства, працівника і роботодавця. Таким чином, до середини ХІХ століття соціальна й політична стабільність у суспільстві традиційно досягалася силовими методами вирішення конфліктів між працівником і роботодавцем. Ідея соціального діалогу з'явилася саме в ході еволюційного перетворення суспільства, що передбачає узгодження і реалізацію основних прав та інтересів всіх зацікавлених сторін. Історично доведеним є той факт, що використання цивілізованого способу урегулювання соціально-трудових відносин та забезпечення соціальної стабільності є продуктивнішим, ніж революційний напрям політичної активності. Цінність історичних уроків має слугувати подальшому розвитку соціального діалогу для розвитку цивілізованого суспільства та запобігання суспільним конфліктам.

3. Дослідження показало, що міжнародні стандарти посідають вагомe місце у правовому регулюванні соціально-трудових відносин і є умовою для розвитку й удосконалення будь-якої національної правової системи. Міжнародно-правові документи таких організацій, як ООН, МОП, РЄ, ЄС дають можливість знаходити компромісні юридичні рішення. Головною заслугою цих міжнародних організацій полягає в тому, що за допомогою юридичних важелів вони мають можливість впливати на міжнародні відносини. Аналіз міжнародних стандартів у сфері соціально-трудових та соціально-економічних відносин свідчить про їх важливий внесок у зміцнення міжнародної стабільності й безпеки та поширення демократичних стереотипів.

4. В ході дослідження з'ясовано, що світова практика налічує багато моделей соціального діалогу, які класифікуються за різними ознаками. Найвні в Європі моделі соціального діалогу мають як схожі, так і відмінні характеристики. Аналіз різних моделей соціального діалогу в європейських державах необхідний саме для формування основ власної системи соціального діалогу, адже універсальної моделі соціального діалогу не існує. Вивчення досвіду закордонних країн спрямоване на виявлення лише позитивного та ефективного досвіду розвитку соціального діалогу в державному управлінні.

5. Як показало наше дослідження, інститут соціального діалогу за роки незалежності України здобув своє нормативно-правове оформлення та політичне визнання. Проте не зважаючи на нормативно-правове та організаційно-функціональне забезпечення, державне управління України характеризується все ж таки низьким рівнем розвитку організацій та суб'єктів соціального діалогу, низькою культурою соціального діалогу в суспільстві у цілому. Функціонування чинної системи соціального діалогу забезпечує діяльність органів соціального діалогу, в ході дослідження розкрито зміст роботи та мету діяльності Національної та обласної тристоронньої соціально-економічної ради.

6. Реформування чинної моделі соціального діалогу в Україні є необхідною умовою на сьогодні для підвищення рівня довіри громадян до органів державної влади. Зокрема, сформовані наступні напрямки: пошук шляхів вирішення проблем зайнятості з урахуванням особливостей економічного розвитку України; забезпечення гідного рівня оплати праці як однієї з вимог реструктуризації економіки та соціально-економічної політики в цілому; підтримання досягнутих стандартів соціального захисту громадян і забезпечення їх підвищення; розвиток організаційно-правових основ соціального діалогу на всіх рівнях соціально-економічного управління.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ

1. Бордюжа В. В. Сутність і роль соціального діалогу в державному управлінні // В. В. Бордюжа // Збірник XXV Міжнародної науково-практичної Інтернет - конференції «Наукові підсумки 2018 року». – 2018.